

мусимо, як писав Іван Франко, «гавкати, щоб вона не спала...»

Академік НАН України М.Жулинський у передмові до «Вибраних творів» Д. Павличка у двох томах «Відчайдушний голос українського болю» пише: «Залишаючись символом і вогнищем української національної ідеї, здатної зігріти своїм теплом усю націю, Дмитро Павличко і далі творчо випалює себе на пломінкому багатті контрастів, конфліктів, думок і чинів, настроїв і почуттів, зриваючи раз по раз голос відчайдушним криком болю за майбутнє українського світу»¹. Тому творчість, громадська діяльність, життєва позиція Д. Павличка справляють великий вплив на суспільні й культурні процеси України, бо він звертається до всіх нас: і мертвих, і живих, і ненароджених, далеких, майбутніх поколінь української нації.

Олександр ВІЛЬЧИНСЬКИЙ

СТАНОВЛЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОЇ ПРЕСИ НА ТЕРНОПІЛЛІ (ДМИТРО ПАВЛИЧКО НА СТОРІНКАХ «ТЕРНОПОЛЯ ВЕЧІРНЬОГО» У 1990-1991 Р.)

Стаття присвячена розгляду етапів становлення незалежної преси на Тернопільщині у 1990-1991 рр. на прикладі газети «Тернопіль вечірній», а також аналізу газетних публікацій того періоду, пов'язаних із діяльністю Дмитра Павличка. На основі опублікованих матеріалів простежено роль Д. Павличка у процесі національного та духовного відродження краю на початку 90-х років минулого сторіччя.

Ключові слова: незалежна преса, національно-демократичне спрямування, громадсько-політична діяльність, Д. Павличко.

The article deals with the problems of the foundation stages of independent press in Ternopil region during 1990-1991 on the example of newspaper «Ternopil' evening», as well as to the analysis of publications of newspaper of the mentioned period, related to the name of Dmytro Pavlychko. On the basis of publications the considerable role of D. Pavlychko is traced in the process of national and spiritual revival of edge at the beginning of the 90s of the past century.

Keywords: independent press, the national-democratic orientation, peaceful revolution, D. Pavlychko.

Статья посвящена рассмотрению этапов становления независимой прессы в Тернопольской области в 1990-1991 гг на примере газеты «Тернополь вечерний», а также анализа газетных публикаций того периода, связанных с деятельностью Дмитра Павлычко. На основе опубликованных материалов прослежена роль Д.Павлычко в процессе национального и духовного возрождения края в начале 90-х годов прошлого столетия.

Ключевые слова: независимая пресса, национально-демократическое направление, общественно-политическая деятельность, Д. Павлычко.

Літературна та громадсько-політична діяльність Дмитра Павличка на початку 90-х років була настільки багатогранною, насиченою подіями, що це знаходило висвітлення як у центральній, так і місцевій пресі, зокрема й на Тернопіллі. Як громадський і політичний діяч, Дмитро Павличко виступав із статтями та промовами, які у першу чергу публікувалися на шпальтах видань національно-демократичного спрямування. Саме таким виданням у 1990 році була газета «Тернопіль вечірній», яка майже відразу після заснування згідно з рішенням Тернопільської міської ради першого демократичного скликання була виведена з-під опіки міськкому компартії.

На початку 1990-х років в умовах, так званої, «перебудови» партійна опіка над пресою дещо послабла, з'явилася можливість відкривати нові видання, зокрема й вечірні газети. До «перебудови» подібні видання партійні і радянські органи засновували лише у містах із населенням понад мільйон жителів. 25 березня 1990-го року у Тернополі побачив світ перший номер газети «Тернопіль вечірній». Редактором було призначено Степана Слюзара, відповідальним секретарем – Василя Ковальчука. Газета була органом Тернопільського міськкому партії і міськвиконкому.

Перше число газети повинне було побачити світ ще у січні, але з різних причин це сталося майже на чотири місяці пізніше, наприкінці березня. На цей період також припадає початок роботи новообраної міської ради першого демократичного скликання. Більшість у новообраній Тернопільській міській раді отримують представники Народного Руху України. У результаті протистояння між «старим» міськвиконкомом і «новою» радою «Тернопіль вечірній» 29 липня 1990 року переходить у повну

---

¹ Жулинський М. Відчайдушний голос українського болю. В кн.: Павличко Д.В. Вибрані твори у 2 т., т.1.- К.: - Вид-во "Укрениклопедія" ім.М.П.Бажана, 2008, с.25

власність міської ради.

Розглядаючи перші два роки із часу виходу газети, від першого березневого номера 1990 року і до грудневого 1991 р., зауважуємо, що цей період в історії країни ввібрав у себе стільки подій, яких за інших обставин вистачило б на десятиріччя. Шлях України до волі, звільнення від опіки КПРС, що крок за кроком відбувалося на зламі 1990-1991 років, а після проголошення Незалежності 24 серпня 1991 р. становлення незалежних державних інституцій та органів місцевого самоврядування – все це неминуче наклало відбиток і на етапи становлення «Тернополя вечірнього». У межах цього періоду можна визначити три етапи, кожен з яких має свої особливості.

Перший період – від 25 березня 1990 року, дня виходу першого номера «Тернополя вечірнього», і до 29 липня 1990 року, коли відбувся перехід газети, згідно рішення сесії Тернопільської міської ради, від Тернопільського міськкому Компартії України у повну власність міської ради. Під час цього періоду сформувалося обличчя видання, яке помітно завойовувало авторитет серед читачів. Фактично відбулося подвоєння тиражу.

Другий період – від 29 липня 1990 року і до 24 серпня 1991 року – Дня проголошення Незалежності. У цей час газета досягла піку своєї популярності і по суті стала рупором усіх національно-демократичних сил краю. Відбулося подальше зростання тиражу.

Третій період – від 24 серпня до кінця 1991 року, часу проведення референдуму 1-го грудня та обговорення його підсумків, що всенародним волевиявленням підтвердив проголошену державну Незалежність України.

Визначальною особливістю життя і творчості Дмитра Павличка означеного періоду була активна громадсько-політична діяльність. До його амплуа поета, літературознавця, перекладача, одного із натхненників «шістдесятництва», легендарного редактора журналу «Всесвіт» додалася ще й активна життєва позиція у відстоюванні демократичних ідеалів як члена Верховної Ради СРСР та депутата Верховної Ради Української РСР у час розпаду Радянського Союзу, проголошення й становлення Незалежності України. Дмитро Павличко був також одним із організаторів Народного Руху України, якому судилося зіграти визначальну роль у мирній українській революції початку 90-х років.

Уперше в цей період ім'я Дмитра Павличка з'являється на шпальтах «Тернополя вечірнього» 30 вересня 1990 року, коли газета публікує його виступ на святкуванні 450-ліття Тернополя у палаці культури «Березіль» імені Леся Курбаса «Треба пам'ятати тільки одне: «Україна! Україна!» [3, с. 1]. У своєму виступі поет, змальовуючи політичну ситуацію в краї і в Україні в цілому, послуговується притаманною йому багатого, образною, метафоричною мовою: « У Тернополі і на Тернопільщині іде змагання між силами життя і воскресіння і силами гниття та смерті. Коли йти вашим містом, і коли дивитися у ваші очі, і коли розмовляти з вами, у душах наших постає віра, що ми встаємо з колін, встаємо вчорашні раби, але ми – люди, які люблять свободу, люди, які живуть для неї... Встаємо і встанемо! Україна є і вона буде завтра вповні незалежною державою» [3, с. 1]. Як показав подальший хід історичних подій, ці слова Дмитра Павличка виявилися пророчими.

Не втратили своєї актуальності досі і слова поета про те, що «наші лідери національно-визвольного руху вже в цьому столітті ділилися на соціальну і національну різність... Ми не маємо своєї державності не стільки через наших ворогів, які завжди стояли проти нас, але не маємо її ще й через те, що ми завжди були розламані, що ми завжди шанували більше роздор у своїй хаті, аніж єдність» [3, с. 1-2].

У своєму виступі поет торкнувся й інших болючих тем тодішньої дійсності, як-от: релігійне порозуміння між православними і греко-католиками, міжнародні контакти, робота парламенту – й нарешті закликав усіх, «хто може і хто не може» [3, с. 2], прийти до Києва 1 жовтня і стати під стінами парламенту, де почне роботу сесія Верховної Ради. Зараз без перебільшення можна сказати, що той виступ Павличка у Тернополі став програмним для діяльності національно-демократичних сил, всієї інтелігенції краю.

Наступну згадку про Дмитра Павличка у «Тернополі вечірньому» знаходимо в інтерв'ю делегата II Всеукраїнських зборів Народного Руху України Ольги Несторової з промовистою назвою «Вишиванка для Дмитра Павличка» [2, с. 2]. В інтерв'ю О. Несторова говорить про те, що виступи Д. Павличка у «Березілі» і на Співочому полі під час святкування 450-річчя міста знайшли відгуки у серцях багатьох тернополян, зокрема і Теклі Канцар. Це так зворушило колишню зв'язкову УПА, яка більше десяти років провела у сталінських таборах, що вона вирішила зробити свій подарунок поету-трибуни. «Мережила узорі у вільний час і вечірню годину. Вишиванка вийшла на славу. Мені ж, як землячці, доручила вручити її Дмитру Павличку. Її прохання я виконала» [2, с. 2].

Дмитро Павличко разом із В'ячеславом Чорноволом і Степаном Хмарою стає також одним із героїв репортажу-звіту про Галицьку Асамблею «Єднаймося під одним прапором» (спільне засідання Івано-Франківської, Львівської і Тернопільської обласних рад) у вересні 1991 р. [1, с. 1-2]. Кореспонденти «Тернополя вечірнього» щедро цитують виступи Д. Павличка, в яких йшлося про суд історії, про роль вчорашніх членів КПУ у розбудові демократичної України, про українське військо, про

єдність Сходу і Заходу, а також щодо майбутнього, призначеного на 1-е грудня, референдуму та президентських виборів, що мали відбутися водночас із ним.

Слова поета, сказані тоді у Тернополі з трибуни Галицької Асамблеї, можна повторити і сьогодні, бо і під час передвиборчої президентської кампанії 2009-2010 р. вони не втратили своєї актуальності: «Не Москва і не Варшава були найсильнішими ворогами у нашій історії. Між Хмельницьким і Киселем, між Самойловичем і Сірком, між Мазепою, Палієм і Кочубеєм, між Петлюрою і Винниченком, між Бандерою і Мельником не було єдності. Сьогодні мимоволі стаємо свідками того, що наші теперішні лідери не можуть погодитися. Маємо негайно щось робити і, нарешті, зупинити свою увагу на одній особі» [1, с. 1]. І далі: «На Асамблеї треба прийняти таке: домовитися, щоб від демократичного блоку кандидатом у президенти була представлена одна кандидатура» [1, с. 1].

Д. Павличко, як досвідчений політик, розумів, що хоч від майбутнього президента і багато залежить, однак набагато важливішим є результат проголошеного референдуму. Полемізуючи із В.Чорноволом, який говорив тоді, що «ніякі референдуми не мають значення для незалежності України. Ми законно обраною владою проголосили незалежність і ніхто вже її відмінити не буде» [1, с. 2], Павличко зазначав: «Наша перемога – в референдумі. Ми вже не можемо відмовитися від нього... Ми не програємо референдуму за умови, якщо будемо на нього усі працювати. Насамперед в економічному напрямку. Не можна тиснути силою, не можна робити масових заходів. Українці вже повстали, вони вже готові... Я припускаю, що навіть в найтяжчих районах ми будемо на референдумі мати більше 50 відсотків голосів на користь України» [1, с. 2].

Тепер, із віддалі часу, ми можемо оцінити правоту Д. Павличка. Напрочуд тонке і точне відчуття народних настроїв тоді, у вересневій промові Д. Павличка, знайшло підтвердження на першогрудневому референдумі, де навіть у Криму більше 50 відсотків голосів було віддано на користь незалежності української держави.

Запропоноване дослідження, здійснене на конкретних матеріалах, опублікованих лише в одному місцевому часописі, дає змогу простежити ту визначну роль, яку відіграв Д. Павличко у процесі національного та духовного відродження краю на початку 90-х років минулого сторіччя. З одного боку, його слово як поета і публіциста, мислителя і трибуна знайшло продовження у громадсько-політичній діяльності, впливало на прийняття важливих рішень державної ваги, знаходило розуміння і підтримку у серцях простих людей. З іншого боку, виступи Д. Павличка, опубліковані у ЗМІ національно-демократичного спрямування, підвищували авторитет цих видань, сприяли становленню їх незалежності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Буяк Я., Гадомський О. Єднаймося під одним прапором // Тернопіль вечірній. – 1991. – № 59. – 8 с.
2. Вишиванка для Дмитра Павличка // Тернопіль вечірній. – 1990. – № 34. – 8 с.
3. Павличко Д. Треба пам'ятати тільки одне: «Україна! Україна!» // Тернопіль вечірній. – 1990. – № 29. – 8 с.

Ірина БАБІЙ

АВТОРСЬКІ НЕОЛОГІЗМИ У ПОЕЗІЇ ДМИТРА ПАВЛИЧКА

Стаття присвячена лінгвістичному аналізу авторських неологізмів у поезії Д. Павличка. Характеризовано їх семантику, словотвірні особливості та стилістичну роль. Виявлено емоційно-експресивну й оцінну функції авторських неологізмів у поетичному контексті.

Ключові слова: новотвір, авторський неологізм, стилістична функція, спосіб словотворення.

The article is dedicated to linguistic analysis of author's neologisms in the poetry by D. Pavlychko. Their semantic meanings, word-formation peculiarities and stylistic role have been characterized. The emotional-expressive and evaluative functions of author's neologisms in the poetic context have been defined in the article.

Key words: author's neologism, a new word, stylistic function, word-formation method / technique.

Статья посвящена лингвистическому анализу авторских неологизмов в поэзии Д. Павличко. Охарактеризована их семантика, словообразовательные особенности и стилистическую роль. Выведены эмоционально-экспрессивную и оценочную функции авторских новообразований в поэтическом контексте.

Ключевые слова: новообразование, авторский неологизм, стилистическая функция, способ словообразования.

Одним із джерел збагачення мови є індивідуальне словотворення. Індивідуально-авторські